

на системність терміна як одного з основних умов існування кінематографічних термінолексем. Проведена детальна семантико-тематическа класифікація термінів кінематографа, в результаті якої виділено п'ять головних груп: названія професій; жанри і піджанри фільмів; кінотехніка; процеси кінематографа; названія реалій з історії і теорії кіно. В межах тематических груп просліджені гіперо-гіпоніміческіє відношенія, через котріє оказується системний характер термінології. В тематическій групі названій процесів кінематографа виявлені антоніміческіє і синоніміческіє відношенія. Описано лексическе значення термінів на означення названій реалій.

Ключевые слова: кінематограф, кінематографіческій термін, терміносистема кінематографа, парадигматическіє відношенія, гіперонім, гіпонім.

Vasylyayko Iryna. Semantic-Thematic Classification of Terms of Cinematograph. The functional specific of cinematographic terms of modern Ukrainian is considered as component part of term system as the whole in the article. The units «cinematographic term» and «term system of cinematograph» are realized on the base of modern terminology and also connection between the cinematograph terms and general lexicology is researched. Ways and methods of transition of terminological units are partly analysed in the complement of current words. The system of term as one of basic terms of existence of cinematographic term of term system is given in the article. The detailed semantic-theme classification of terms of cinematograph is researched, as a result of that five main groups are distinguished: the names of professions; genres and subgenres of films; movie technique; processes of cinematograph; the names of realities from history and theory of the cinema. Within the limits of thematic groups hypero-hyponym relations system character of terminology appears through that are traced. Antonymous and synonymous relations are educed in the thematic group of the names of processes of cinematograph. The lexical meaning of terms is described on denotation of the names of realities

Key words: cinematograph, cinematographic term, term system of cinematograph, paradigm relations, hiperonym, hyponym.

УДК 811.161.2'367.332.2

Надія Вітрук

СПЕЦИФІКА ГРАМАТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

У статті проаналізовано засоби вираження граматичних та функційно-семантичних категорій, сукупність яких відбиває специфіку граматичного значення односкладних речень репрезентації; обґрунтовано погляди багатьох зарубіжних

й українських мовознавців, які впродовж тривалого часу намагалися з'ясувати особливості представлення в номінативних конструкціях основних граматичних категорій – предикативності й модальності, експліцитно невиражених категорій – часу і суб'єкта, визначити наявність/відсутність категорії особи і форми вираження (морфологічним й синтаксичним способами) функційно-семантичної категорії буттєвості, значення якої відіграє чи не найвагомішу роль у формуванні окремого типу односкладних іменних синтаксичних одиниць, а також інтерпретувати порядок розміщення слів, емпатичну нечленованість речення та важливість логічного наголосу.

Ключові слова: односкладні речення репрезентації, граматичне значення, граматичні категорії, функційно-семантичні категорії, експліцитний/імпліцитний засіб вираження.

Постановка наукової проблеми та її значення. Безпосередня роль при утворенні певного типу синтаксичних одиниць разом зі структурними та семантичними компонентами належить граматичному значенню. У мовознавстві цим терміном позначено «узагальнене, абстрактне значення, властиве цілому ряду слів, словоформ, синтаксичним конструкціям, яке має в мові своє регулярне й стандартне вираження» [15, с. 235]. Для лексем «граматичне значення – додане до лексичного значення слова абстрактне значення, що виражає його відношення до групи або класів слів» [25, с. 41]; для морфем – «це значення предметності, процесуальності, ознаки тощо» [15, с. 235]; для речення – «це значення предикативності, суб'єкта, об'єкта, кваліфікатора, обставинне, семантика темо-рематичних відношень у простому реченні і відношень між предикативними одиницями в складному реченні» [15, с. 235].

Односкладні речення репрезентації або номінативні речення (послуговуємось обома термінами – традиційно вживаним і запропонованим синонімічним, хоч перший вважаємо більш влучним, оскільки його назва одразу вказує на статус синтаксичних одиниць у системі простого речення) як функційні мовленнєві одиниці мають своє спільне граматичне значення, яке об'єднує їх в окремий синтаксичний тип і розмежовує від інших, формально чи семантично подібних конструкцій. Це граматичне значення, як і будь-яке інше, має ряд засобів свого вираження, особливості виокремлення і представлення яких інтерпретовані зарубіжними і українськими синтаксистами досить неоднозначно. Причиною цього є, на нашу думку, різноманітність підходів та багатоаспектне вивчення односкладних іменних конструкцій упродовж тривалого часу. Розвиток функційного напрямку дослідження,

спрямованого на інтегрування морфологічних, лексичних та синтаксичних засобів за спільністю виконуваних ними функцій для виявлення цільового призначення конкретних одиниць мови, вимагає обґрунтування сутності односкладних речень репрезентації та визначення їхнього комунікативного спрямування, що важко здійснити без установлення специфіки вираження граматичного значення.

Мета і завдання статті – виявити специфіку граматичного значення односкладних речень репрезентації, з'ясувавши особливості вираження низки граматичних і функційно-семантичних категорій та відношень між ними.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вагомим показником вираження граматичних категорій, наявності чи відсутності яких визначає загальне граматичне значення речень одного типу є, безумовно, граматична форма, що відбиває часовий та об'єктивно-модальний план, а визначальною категорією будь-якої синтаксичної одиниці – категорія предикативності. Одним із засобів її реалізації в номінативних реченнях є інтонація, завдяки якій іменник з атрибутивно чи/та об'єктивно-обставинними залежними компонентами, лексико-граматичними засобами утворює окреме речення.

На інтонаційне оформлення номінативних речень звертали увагу багато дослідників, коментуючи її особливості. В. Адмоні стверджував: «Саме інтонація надає називному відмінку статусу речення, виокремлюючи таким чином у сфері речень за аспектом логіко-граматичного типу буттєві конструкції» [1]; М. Стеблін-Каменський у статті «Про предикативність» наголошував, що номінативні синтаксичні одиниці на зразок *Пожежа!, Гроза! Осінь, вечір* і под. речення оформлені тільки інтонацією [22].

В. Проничев схарактеризував роль інтонації в іменних односкладних реченнях так: «Інтонація побічно свідчить про непропозиційність синтаксичної структури і нерозчленованість зображувальної ситуації. Крім того, інтонація вказує на спосіб відображення дійсності, вибраний мовцем залежно від мети висловлення, і допомагає визначити характер повідомлення, розмежувати констатацію, волевиявлення та вимогу і водночас оцінити зміст повідомлення в реальному чи ірреальному плані» [20, с. 17–18].

Інтонаційні відмінності самостійних номінативних реченнях і тих, що утворюють складну конструкцію, помітив О. Попов: перший

тип конструкцій мають замкнуту інтонацію, другий втратив цю особливість, проте у безсполучниковому реченні можливий її частковий вияв [18, с. 124].

Зазначено також, що інтонації «належить не лише предикувальна функція, що надає реченню форми окремої відносно завершеної думки, а водночас і модалізує, репрезентує відношення мислення до буття» [24, с. 8], напр.: – **Яка воля, яка витримка, – з тихою зачарованістю промовив панич** (О. Гончар); **Надто мало драматична легенда, схожа на незугарну вигадку. Ризикований крок!** (О. Мусієнко); **Усе живе, усе тривке і стигле, Усе напруге й соковите. Сік І ярий цвіт. Буяння і світання, Важучу брость, осоння і жнива** (А. Малишко).

Другою обов'язковою категорією, що входить до предикатного комплексу вираження граматичного значення номінативних конструкцій, є категорія модальності, основне призначення якої виражати відношення змісту висловлення до об'єктивної дійсності. У реченнях репрезентації ця категорія виражена, по-перше, інтонацією, яка в реченнях розповідного характеру спрямована на констатацію явищ чи предметів, осіб (тобто це є модальність реального факту), у конструкціях, що фіксують волевиявлення, попередження, команду, заклик та под. у процесі пізнання об'єктивної дійсності, – спонукальна модальність [19, с. 60–62], а у конструкціях, зміст яких представлено як неможливий відповідно – ірреальна модальність; по-друге, модальність реалізується частками, напр.: **А вам що за діло?.. Молодиця та й годі!** – суворо відказує дід (Панас Мирний); **Простий хлоп, та й годі!** (Ю. Федькович); **Цибуля, сіль, півхліба, три тарані, Півпляшки, запасні гачки, чайник... Усе либонь** (М. Рильський).

І. Андреєва, досліджуючи номінативні конструкції в мовленнєвій ситуації, де присутні два співбесідники – мовець і адресат, переконана, що на модальну характеристику висловлення впливає вираженість/невираженість або ж актуалізованість/неактуалізованість мовця [2, с. 53]. Дослідниця виявила, що в буттєвих номінативних реченнях, у яких мовець неактуалізований, висловлення характеризується основною нейтральною модальністю, в усіх інших функційно-семантичних різновидах цих конструкцій наявна ускладненість основної модальності висловлення ознакою вираженості емоцій мовця [2, с. 52–53].

Отже, модальність в односкладних іменних реченнях репрезентації за способом вираження є інтонаційно нейтральною, стверджу-

вальною, спонукальною, емоційною, а за відношенням до дійсності – реальною чи ірреальною.

Експліцитно не виражена в номінативних реченнях категорія часу. Зумовлено це тим, що відображені фрагменти дійсності, явища, предмети, особи, сприймаються співбесідником безпосередньо в момент спілкування, у момент розповіді, опису, тому зміст конструкції, як правило, співвідносять із теперішнім часом (П. Дудик [8, с. 163], Г. Золотова [10, с. 89], І. Сушинська [24, с. 8], В. Каразіна [13, с. 222–223] та ін.), напр.: *Тишина, і спокій, і утома...* (В. Сосюра); *Заслання, самота, солдатчина. Нічого. Нічого – Оренбург* (Л. Костенко). В. Пронічев назвав такий час антропоцентричним (неспіввідносним) теперішнім, оскільки він «завжди збігається з моментом мовлення, є константним значенням, яке не зазнає парадигматичного протиставлення теперішнє-минуле-майбутнє» [19, с. 18–19]. Також дослідник прокоментував особливість теперішнього часу іменних односкладних речень: «Від справжнього присудкового, яким позначена одночасність здійснення приписаної ознаки з моментом мовлення, антропоцентричний теперішній відрізняється тим, що для позначення вияву ознаки в часі не має ніякого відношення, він локалізує в часі нерозчленовану предметну ситуацію, вказуючи, що ця предметна ситуація реально і безпосередньо відбивається у свідомості» [19, с. 19].

Однак не всі мовознавці погоджуються з таким визначенням категорії часу. О. Попов, зокрема, зазначає, що номінативні речення не мають чіткої часової характеристики, яка «ніби впливає з поняття буттєвості, тісно пов'язаного з поняттям предмета чи явища» [18, с. 137]. Подібну думку висловлює С. Єрмоленко, стверджуючи: «Зміст цих (номінативних. – Н. В.) речень передає певною мірою позачасову характеристику, виражає обставинні, обставинно-означальні відношення незалежно від їх конкретної часової віднесеності» [9, с. 163].

Таке визначення, можливо, спонукає окремих дослідників виокремлювати часові значення. «Тільки в спогадах про минуле, – відзначив П. Дудик, – зміст номінативних речень може усвідомлюватись в минулому часі» [8, с. 163], напр.: *Аж вуха росли – так слухав він свого опального приятеля. Чорні бурі... Села, що дають капітанів на весь світ... Мітинги!.. Майовки!..* (О. Гончар); *План! Наказ! Облога хліба! Штурм! Атака! Боротьба! Недарма стогнала скиба, Кучерявилась сівба!* (М. Рильський). Н. Федотова теж переконана, що в контексті номінативні речення можуть набувати інших часових

значень [26, с. 12–13], тобто значень минулого чи майбутнього часу, напр.: *Але тут по всьому більше перспектив для розвитку і набуття досвіду. Сучасне обладнання, колеги-професіонали. І Зоряна...* (Люко Дашвар); *Ось свято настане. Гуляння, катання...* (Панас Мирний).

Оскільки «сему «особа» іменник одержує на основі лексичного значення» [17, с. 85], характерною для речень сфери репрезентації є також категорія особи. Правда, номінативом позначені пізнані особи, які не беруть і беруть безпосередню участь у мовленні [7, с. 191]. Крім того, головний член речення прямо не вказує на особу, тільки за значенням номінатив співвідноситься з третьою особою, напр.: – **Вона, вона!** – *скрикнула Христя* (Панас Мирний); **Двійник!** *Жива його, Дмитрова, тінь з'явилась сюди по його душу!* (О. Гончар). Однак натрапляємо на речення, у яких «головний член характеризує першу особу, тобто дається характеристика самому собі» [6, с. 63], напр.: *«І що я без землі? – вертілося у його похнюпленій голові. – Людський попихач... наймит...»* (Панас Мирний); – *Дурні ми! Тому й скоряємось, – щиро вигукнув один із чабанів. – Ішаки довговухі* (З. Тулуб).

О. Попов, зокрема, стверджував, що категорія особи в номінативних реченнях повністю відсутня [18, с. 129].

Притаманна іменнику як самостійній частині мови категорія числа, яка вказує на одиничність чи множинність предметів, осіб, відповідно знаходить своє вираження в граматичних формах номінативних речень, напр.: **Тиша, самота!** (І. Франко); **Сонні мари!..** (Ю. Федькович). Інколи при описах, характеристиках, при переносних вживаннях слів формою однини позначено кількість когось/чогось і навпаки, напр.: **Сніги... Мороз... Зима...** (П. Мовчан); **Темна ніч. Шляхи. Діброва** (А. Малишко); **Ішов по вулиці, а здавалось, що всі вже довідались про ту причину, яка сталася з ним, насміхаються, гризуть. Село!** (Є. Гуцало); **Любиш? А, прокляте насіння! Бач, як співа!..** (І. Карпенко-Карий).

Щодо вираження категорій об'єкта та суб'єкта у номінативних конструкціях, визначено: об'єктами номінативних речень виступають назви предметів, явищ, істот, які перебувають у центрі уваги, а суб'єктність зумовлена комунікативно-стилістичною спрямованістю речень [11, с. 89]. Крім того, невираженість суб'єкта вважають однією з ознак вияву специфіки граматичного значення, яку сучасні

граматисти пояснюють через значення перцептивності. У лінгвістиці «поняття перцептивності, – пише О. Іванова, – пов'язане зі смисловим складником деяких слів і конструкцій, які передбачають присутність у семантичній організації висловлення суб'єкта сприйняття – Експерієнта (Експерієнцера), а саме, фігуру Спостерігача» [12, с. 107]. Дослідниця зауважила, що «значення спостережливості максимально виражено в номінативних речення [...], ефект присутності суб'єкта мовлення на місці зображувальної події й у момент події формується невираженістю (опущенням чи переносом у контекст)» [12, с. 107].

Специфіка граматичного значення номінативних речень пов'язана також із наголосом, з емпазою вимови (з грец. *emphasis* – виразність; інтонаційне виокремлення якогось вислову, компонента художньої мови, покликане підкреслити його значущість, глибинний зміст [16, с. 126]), спрямованою виокремити їх в окремий тип синтаксичних конструкцій. Про це ще зазначали О. Шахматов, розмежовуючи односкладні речення від двоскладних. М. Стеблін-Каменський стверджував, що саме в емпатичній нечленованості сутність номінативних речень, їх граматична особливість; це той тип конструкцій, яким не властиве логічне розмежування на суб'єкт і предикат [22]. Також Я. Рословець: «Речення, що виражають позитивну оцінку і позитивні емоції, вимовляють у більш високому регістрі й з підвищенням тону (висхідна інтонація), а речення, що виражають негативну оцінку і негативні емоції, – у більш низькому регістрі й з пониженим тоном (спадна інтонація)» [21, с. 79].

Вагому роль при утворенні номінативних конструкцій відіграє функційно-семантична категорія буттєвості, значення якої тлумачать «у широкому розумінні як сприйняття, місцезнаходження, виявлення, наявність/відсутність, володіння предметом» [24, с. 8]. Значення буттєвості, існування загалом сприяло відокремленню односкладних речень репрезентації від інших, визначенню їх синтаксичної форми та формуванню граматичного характеру. Саме це значення, як зауважила В. Бабайцева, об'єднує функційні різновиди номінативних конструкцій, представлених єдиною формою головного члена, проте різних «за семантичними відтінками, своєрідністю інтонації, специфічними конструктивними елементами (частками), синтаксичною функцією головного члена і т. д.» [5, с. 319]. З іншого боку, відзначила Н. Арутюнова, буттєвість сприяє семантичному варіюванню номінативних речень у надзвичайно широкому діапазоні: від зобра-

ження світу, всесвіту в просторових та часових рамках до мікросвіту людини, його окремих частин у реальному/ірреальному вимірах із конкретними/абстрактними поняттями [4, с. 233]. Дослідниками визначено форми вираження буттєвості в номінативних реченнях – це морфологічний та синтаксичний способи. Морфологічний спосіб вираження, полягає, як зазначила В. Каразіна, «у субстантиві, який вербалізує не лише власне предмети, але й явища як об'єкти сприйняття, як субстанції» [13, с. 222]. Синтаксичний же спосіб вираження полягає в незалежній синтаксичній позиції номінативної форми іменних частин мови [13, с. 222].

Значення буття, характерне для номінативних речень не залежить від лексичного значення, воно абстраговане [14, с. 56]. Досить часто основне значення конструкції переплетене з іншими значеннями – вказівки, оцінки, емоції [14, с. 57–59], якості [21, с. 79] тощо. О. Попов вважав, що «значення буття дуже абстрактне, воно виражене взаємодією інтонації і структури (номінатива або словосполучення)» [18, с. 126].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, граматичне значення односкладних речень репрезентації виражене як граматичними категоріями предикативності, об'єктності, суб'єктності, особи, числа, так і семантичними категоріями буттєвості, оцінності, емоційності, вказівки тощо. Важливе значення відіграють також логічний наголос, який падає, як правило, на номінатив і лише винятково – на слова з абстрактним значенням, та розміщення слів: пряме – головний член стоїть на другому місці після другорядного, зворотнє – головний член – на першому місці [3, с. 77–79].

Виявлені способи й причини експліцитного / імпліцитного вираження тих чи тих граматичних категорії пояснюють структурно-синтаксичні й функційно-семантичні особливості номінативних речень, відкриваючи перспективу більш глибокого пізнання й осмислення їх сутності та комунікативного призначення, а також визначення синтаксичного статусу в системі простого речення.

Джерела та література

1. Адмони В. Г. Структура грамматического значения и его статус в системе языка [Электронный ресурс] / В. Г. Адмони // Структура предложения и словосочетания в индоевропейских языках. – Л. : [б. и.], 1979. – С. 6–36. – Режим доступа : <http://www.classes.ru/philology/admoni-79.htm>
2. Андреева И. С. О модальной характеристике высказываний, включающих номинативные конструкции / И. С. Андреева // Функциональный анализ

- грамматических аспектов высказывания : межвуз. сб. науч. тр. / [отв. ред. А. В. Боднарко]. – Л. : [б. и.], 1985. – С. 51–55.
3. Антонова Т. И. О номинативных предложениях / Т. И. Антонова // Уч. зап. Магнитогор. гос. пед. ин-та : сб. ст. / [ред. доц. В. А. Сенкевич.]. – Магнитогорск : [б. и.], 1958. – Вып. VII. – С. 69–81.
  4. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл (логико-семантические проблемы) / Н. Д. Арутюнова. – Изд. 3-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 383 с. – (Лингвистическое наследие XX века).
  5. Бабайцева В. В. Система односоставных предложений в современном русском языке : монография / В. В. Бабайцева. – М. : Дрофа, 2004. – 512 с.
  6. Буженик Ф. К. Именные оценочно-предикативные предложения в современном русском языке / Ф. К. Буженик // Уч. зап. Ленинград. гос. пед. ин-та им. А. И. Герцена : сб. ст. / [отв. ред. проф. А. Г. Руднев.]. – Л. : [б. и.], 1962. – Т. 225. – С. 55–69.
  7. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець / АН України ; Ін-т української мови ; відп. ред. К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
  8. Дудик С. П. Из синтаксису простого речення : навч. посіб. / П. С. Дудик. – Вінниця, 1999. – 298 с.
  9. Єрмоленко С. Я. Бездієслівні речення в системі простих речень / С. Я. Єрмоленко // Синтаксис словосполучення і простого речення (Синтаксичні категорії і зв'язки) / [відп. ред. М. А. Жовтобрюх.]. – К. : Наук. думка, 1975. – С. 131–170.
  10. Золотова Г. А. О структуре простого предложения в русском языке / Г. А. Золотова // Вопросы языкознания. – 1967. – № 6. – С. 90–101.
  11. Золотова Г. А. О взаимодействии лексики и грамматики в подклассах имен существительных / Г. А. Золотова // Памяти Виктора Владимировича Виноградова : сб. ст. / [отв. ред. В. Г. Костомаров]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1971. – С. 84–90.
  12. Иванова Е. Ю. О перцептивности номинативных предложений / Е. Ю. Иванова // Вопр. языкознания. – 2004. – № 1. – С. 107–117.
  13. Каразина В. И. Современный русский синтаксис: структурная организация простого предложения : уч. пособие / В. И. Каразина. – Елец : ЕГУ им. И. А. Бунина, 2007. – 329 с.
  14. Коцюба З. Г. Семантична будова номінативних речень англійської та української мов / З. Г. Коцюба // Мовознавство. – 2002. – № 2–3. – С. 56–62.
  15. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник / М. П. Кочерган. – К. : Вид. центр «Академія», 2003. – 464 с. – (Сер. «Альма-матер»).
  16. Мала філологічна енциклопедія / уклад. : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 478 с. : іл.
  17. Плющ М. Я. Категорія суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення : навч. посіб. для спец. № 1202 «Укр. мова і література» / М. Я. Плющ. – К. : Вища шк., 1986. – 175 с.

18. Попов А. С. Грамматические признаки номинативных предложений / А. С. Попов // Уч. зап. (гуманитарный цикл) Курск. пед. ин-та : сб. ст. / [гл. ред. А. Н. Веселов]. – Курск : Курск. книж. изд-во, 1957. – Вып. VI. – С. 122–144.
19. Проничев В. П. Синтаксис обращения (на материале русского и сербохорватского языков) / В. П. Проничев. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1971. – 88 с.
20. Проничев В. П. Функционирование именных односоставных конструкций в тексте (предметно-ситуативные номинации) : учеб. пособие к спецкурсу / В. П. Проничев. – Л. : [б. и.], 1991. – 98 с.
21. Рословец Я. И. Номинативные эмоционально-оценочные предложения в русском языке / Я. И. Рословец // Рус. яз. в шк. – 1973. – № 1. – С. 72–79.
22. Стеблин-Каменский М. И. О предикативности [Электронный ресурс] / М. И. Стеблин-Каменский // Стеблин-Каменский М. И. Спорное в языкознании. – Л. : [б. и.], 1974. – С. 34–47. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics1/steblyn-74c.htm>
23. Стеблин-Каменский М. И. Об основных признаках грамматического значения [Электронный ресурс] / М. И. Стеблин-Каменский // Стеблин-Каменский М. И. Спорное в языкознании. – Л. : [б. и.], 1974. – С. 3–19. – Режим доступа : <http://philology.ru/linguistics/steblyn-74a.htm>
24. Сушинська І. М. Структурно-функціональні різновиди номінативних речень у сучасній українській літературній мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Сушинська Ірина Михайлівна ; Дніпропетров. держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 2000. – 20 с.
25. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор / за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
26. Федотова Н. А. Номинативные предложения в современном русском языке : пособие для студ.-заочников гос. ун-тов / Н. А. Федотова. – Харьков : Изд-во Харьк. гос. ун-та, 1962. – 52 с.

Витрук Надежда. Специфика грамматического значения односоставных именных предложений репрезентации. В статье проанализированы средства выражения грамматических и функционально-семантических категорий, совокупность которых отражает специфику грамматического значения односоставных предложений репрезентации; обоснованно взгляды многих зарубежных и украинских языковедов, которые на протяжении длительного времени пытались выяснить особенности представления в номинативных конструкциях основных грамматических категорий – предикативности и модальности, эксплицитно невыраженных категорий – времени и субъекта, определить наличие/отсутствие категории лица и формы выражения (морфологическим и синтаксическим способами) функционально-семантической категории бытийности, значение которой играет едва ли не наиболее весомую роль в формировании определенного типа односоставных именных синтаксических

єдиниць, а також інтерпретувати порядок розміщення слів, емпатическу нерасчлененність предложения и важность логического ударения.

Ключевые слова: односоставные именные предложения репрезентации, грамматическое значение, грамматические категории, функционально-семантические категории, эксплицитный/имплицитный способ выражения.

Vitruk Nadiya. Specificity of Grammatical Meaning of Composite Sentences of Representation. The article analyzes the means of expression of those grammatical and functional-semantic categories, which altogether reflect the specifics of grammatical meaning of composite sentences of representation; the viewpoints of many foreign and Ukrainian linguists were grounded. For a long time they were trying to figure out the peculiarities of presentation of basic grammatical categories in the nominative constructions – predication and modality, unexpressed explicit categories – time and subject, were trying to determine the presence / absence of category of person and forms of expression (by morphological and syntactic methods) of functional-semantic category of entity, the meaning of which plays almost the most substantial role in the formation of a separate type of composite nominal syntactic units and interpret the order of words in a sentence, emphatic unity and the importance of logical stress.

Key words: composite sentences of representation, grammatical meaning, grammatical categories, functional-semantic categories, explicit/implicit means of expression.

УДК 811.161.2'37:821.161.2-3.09

Олександра Гандзюк

НЕВЕРБАЛЬНІ МАРКЕРИ У ТВОРАХ СТЕПАНА ВАСИЛЬЧЕНКА

У статті йдеться про невербальні маркери у творах Степана Васильченка. Сюди належать такі засоби, як жести, міміка, погляд, постава, рухи тіла. Вони часто поєднуються в різних комбінаціях. Показано, що невербальні маркери виступають системою немовних знаків, які використовують як засіб обміну інформацією між людьми. Наведені імена вчених, які займаються цією проблемою вивчення невербальних знаків. Доведено, що кінетичні невербальні знаки є найважливішими у спілкуванні. Аналізуються основні групи невербальних маркерів. Досліджено поширеність маркерів у тексті твору. Показано, що постава теж має комунікативний сенс і репрезентує не тільки душевний стан людини, але і її наміри та налаштованість на розмову. Робимо висновки про те, що у тво-